

כתובת בנין דכרין בזמן הזה

שיעור כללי – מאיר ליכטנשטיין, כ"ד בסיוון תשפ"ג

- (1) מקורות יסוד – כתובות נב: המשנה וסוגיית הגמרא שעליה עד 'לא תקינו רבנן' (3 שורות מלמטה); בבא בתרא קל. המשנה, קלא. 'בעי רבא... בלשון ירתון' [עדיף עד סוף הסוגייה 'תקנתא אתקנתא' (מומלץ לעיין ברשב"ם ובר"י מיגאש המובאים בדף)].
- (2) כתובת בנין דכרין בזמן הזה – רמב"ם אישות טז ז; ר"א"ש כתובות ד: כד; שו"ת הריב"ש סימן קו; אבן העזר קיא ב – הגהת הרמ"א.
- (3) תקנת הגאונים לגבות כתובה ממטלטלין – איגרת רב שרירא גאון קיג, קטז; אוצר הגאונים כתובות חלק התשובות תקלא, תקלד; עיטור מאמר י' יובמטלטלי... נינהו; רמב"ם אישות טז ז-ט; רמב"ם מלוה ולווה יא:יא; הקדמת הרמב"ם למשנה תורה וכל בית דין... כל ישראל'
- (4) כתובת בנין דכרין ממטלטלין – כתובות נב: תד"ה ותגבה ובתוספות ר"ש משנץ ד"ה ותגבה; רמב"ם אישות טז ז
- (5) מוכרת ומוחלת כתובתה – נג. 'בעא מיניה רב יימר... אחילתא'; רשב"א ד"ה מוכרת; ר"ן על הרי"ף יט: ברב אלפס, ד"ה מוחלת; רמב"ם אישות יט: ג.

שאלות למחשבה:

- (1) יסוד הדין – מה טיב המפגש בין כתובות לייש נוחלין? מדוע תקנו כב"ד? איך הדין פועל – ירושה? מתנה? תנאי בית דין? עמדו על העולה מסוגיית בבא קלא.
- (2) גאונים – שחזרו את שיטות הגאונים [והראשונים הנוכחים]. מה הנימוקים של מי שלא גובה כב"ד? מה סוברים האוחזים בכב"ד על טענות אלו?
- (3) גביית כתובה ממטלטלין – ראו את המקורות על תקנת הגאונים. מה הסבר מחלוקת הראשונים האם כב"ד גובה ממטלטלין?
- (4) מה משתקף מכל הדיון לאורך כל החוליות שלה על חובת חכמים לתקן תקנות בתחום האישות? [שים לב שגאונים לא אכפו את תקנת כב"ד אבל תקנו משלהם].

כתובת בנין דכרין בספרות גאונים

רמב"ם הלכות אישות ט"ז:ד

- (ז) תיקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה אשה גובה כתובתה אחר מות בעלה אף מן המיטלטלין, כדרך שתיקנו לבעל חוב לגבות מן המיטלטלין, ופשטה תקנה זו ברוב ישראל. וכן שאר תנאיי כתובה כולם ככתובה הן, וישנן במיטלטלין כקרקע, חוץ מכתובת בנין דכרין, שלא מצינו מנהג ירושתה פשוט בכל הישיבות, לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין התלמוד שאין יורשים כתובת אמם אלא מן הקרקע:

דא"ש כתובות ד': כד

- ב מתתיה גאון ז"ל היה אומר שאין דנין כתובת בנין דכרין בזמן הזה כיון שאין הטעם אלא כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ועכשיו נהגו ליתן יותר ויותר וכן כתב בעל העיטור ז"ל תשובה לרב חנינא ברבי יהודה ז"ל היום כמה שנים בטלה כתובת בנין דכרין משיבתינו ולמה בטלה לפי שצריך לדקדק בנכסים שיש להם אחריות בראוי ובמוחזק ובמותר דינר ואם אומרים יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו מותר דינר אין שומעין להן וצריך שומת בבית דין וחקירת זקנים שלא להוסיף על

15 **הדמים ועוד דעיקר דתקנתא כדי שיקפוץ ויתן לה והיום הלואי שיתן לבנו כבתו** וכמה הוצרך הדבר לנדות כל מי שירבה במתנת בתו (וכמה עד) והיום הזה כמה שנים שאין ישיבתינו דנה בכתובת בנין דיכרין ומר בר רב דוסא אמר לא חזינן רבוותא דהוו מקמן דדייני כתובת בנין דיכרין ומפני נפישתא לא דייני לה בתרתי מתיבתא וכיון דעברי להו כמה שנין אגן לא דיינינן אלא דמר רב האי גאון אמר היכי מבטלי רבנן כתובת בנין דיכרין ומר בר רב שמואל אמר הרבה חכמים נהגו כן לבטל כתובת בנין דיכרין בזמן הזה ואפילו למי"ד לא בטלה הני מילי במקרקעי ולא במטלטלי. ורבינו מאיר כתב דנראה לו כדברי רב האי וכן אומר ריצב"א בכתובת בנין דיכרין דגביא אף במטלטלי בזמן הזה כיון דתקינן דכתובה גביא ממטלטלי ה"ה כתובת בנין דיכרין דתנאי כתובה ככתובה. וה"ר מאיר הלוי ז"ל וה"ר יונה ז"ל כתבו דודאי כתובת בנין דיכרין נהגו האידנא דאין לעקור תקנת חכמים אבל כיון שמרבין ליתן לבנות נעמיד התקנה בחזקת מעיקרא ממקרקעי ולא ממטלטלי ולענין מה שתקנו הגאונים דכתובה גביא ממטלטלי נאמר דלענין זה לא יעשו כתובת בנין דיכרין ככתובה וכן עיקר:

שו"ת הריב"ש סימן קו

30 ... כתוב בחבור אדונינו הנשיא הר' אל ברגלונ"י ז"ל ונשאל רבינו שרירא ורבינו האי בנו גאונים ז"ל אי נהגא כתובת בנין דיכרין האידנא או לא, משום דאשתכח לרב נטרונאי ז"ל דאורי דלא נהגא האידנא **משום דלא בקיאי בשומא טפי ולא מתוקמא שומא זידהו על מותר דינר**. והשיבו ודאי היכא דלא מוכחא מלתא דנכסי אי אית בהון מותר דינר או לא והדעת טועה בהן לא חזי למיהב כתובת בנין דיכרין דצריכה שומא תריצא בב"ד, דתנן אלא שמין את הנכסים בב"ד. **אבל ודאי היכא דמוכחא מילתא ואין הדעת טועה ודבר ברור הוא דאיכא נכסים שעור שתי כתובות ומותר דינר מגבי' כתובת בנין דיכרין ולא ממנעינן והכין עביד**, ע"כ. וכן הביא מר רב דוסא גאון ז"ל דברי רב האי גאון ז"ל **שכ' מפני מה לא תנהוג כתובת בני"ד ואיך יבטלוה רבנן ומימר קאמרי אר"י משום רשב"י מפני מה תקנו כתובת בנין דיכרין וכו', וכתב**

40 בסוף דבריו אלה וח"ו שתעקר כתובת בני"ד ויש בה תקנה גדולה זו אלא שאנו לא הגבינו מעולם כתובת בנין דיכרין **ולא ראינו אחין בני כמה אמהות שתבעו בה**, ואילו בא אדם לפנינו ותבע בה היינו מגבין אותה, ע"כ. וכן העלה מר רב דוסא הנזכר ז"ל וכן הנגיד רב שמואל הלוי ז"ל. וגם הרי"ף ז"ל שרגיל בכ"מ להביא תקנת הגאונים ז"ל הביא כאן ובפרק נערה שנתפתתה כל דיני כתובת בנין דיכרין האמורין במשניות ובגמרא ולא הזכיר שתקנו הגאונים ז"ל שום דבר כנגד זה. וכן הרמב"ם ז"ל וה"ר יצחק בן גיאת ז"ל ג"כ כתבו שנוהגת היא בזה"ז. ומ"מ בארצותינו אלה לא ראינו בעינינו ולא אבותינו ספרו לנו מי שתבע בב"ד כתובת בנין דיכרין...

שולחן ערוך אבן העזר ק"א:ב' - הגה

45 **ויש אומרים אין קתבת בנין דיכרין נוהגת האדנא, דעקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו פבנו, ועקשו נוהגים לתן לפת יותר ויותר (גם זה שם), וכן נוהגין במדינות אלו.**

תנאי בית דין? ירתון או יסבון? מה המנגנון של כתובת בנין דיכרין?

גמרא בבא בתרא ק"ל.

מתני': האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה ר' יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי לו ליורשו אין דבריו קיימין.

גמרא בבא בתרא קל"א.

בעי רבא בבריא היאך, כי קא"ר יוחנן בן ברוקה בשכ"מ דבר אורותי הוא אבל בבריא לא או דלמא אפילו בבריא נמי.

46 אמר ליה רב משרשיא לרבא תא שמע דאמר לו רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה דתנן לא כתב לה בנין דיכרין דיהוין ליד מינאי אינון ירתון כסף כתובתין יותר על חולקיהון דעם אחוהון חייב שתנאי ב"ד הוא.

ואמר לו רבי יסבון תנן. ואמר רבי ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי

אלא דקיימא לן בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי אי סלקא דעתך יסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי אלא ש"מ ירתון תנן. מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יוחנן בן ברוקה ושמע מינה אפי' בבריא.

65 אמר ליה רב פפא לאבבי בין למאן דאמר יסבון ובין למאן דאמר ירתון הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואפי' לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא. אלא תנאי בית דין שאני הכא נמי תנאי בית דין שאני.

70 א"ל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון.

הדר אמר אבבי לאו מילתא היא דאמרי דתנן לא כתב לה בן נוקבן דיהויין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ויתזון מנכסאי עד דתילקחן לגוברין חייב שהוא תנאי ב"ד. והוה לזה במתנה ולזה בירושה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפי' רבנן מודו.

אמר ליה רב נחומי ואית דאמר רב חנניה בר מניומי לאבבי (קל"א): ממאי דבחד בי דינא איתקון דלמא בתרי בי דינא איתקון.

75 לא סלקא דעתך דקתני רישא זה מדרש דרש ר' אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהם אף בנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן. אי אמרת בשלמא בחד בי דינא איתקון היינו דילפינן תקנה מתקנה אלא אי אמרת בתרי בי דינא איתקון היכי ילפינן תקנה מתקנה.

80 ממאי דלמא לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון ובי דינא בתרא תקון כבי דינא קמא כי היכי דלא תקשה תקנתא אתקנתא.

רשב"ם בבא בתרא קל"א.

85 ואפילו תנינן יסבון ממילתיה דר' נתן דאמר שניתם כר' יוחנן איכא לאוכוחי דבבריא קאמר ר' יוחנן ומיפשטא בעיא דרבא לגמרי ולא האריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי ור' נתן

אמר ליה רב פפא לאבבי – רב פפא לאו אבעיא דרבא קאי דהא איפשיטא אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן...

ר"ף בבא בתרא נ"ח:

90 בעי רבא בבריא היאך כי קאמר ר' יוחנן בן ברוקה בשכיב מרע אבל בבריא לא או דילמא לא שנא {ר' האי גאון} ולא איפשיט הולכך לא עבדינן ביה עובדא בבריא:

ר"י מיגש בבא בתרא קל"א.

אמר ליה רב פפא לאבבי בין למאן דאמר ירתון תנן בין למאן דאמר יסבון תנן, אמאי חייב, והא כתובת בנין דכרין דבר שלא בא לעולם הוא שהרי עדיין לא מתה אשתו כדי שירש הוא כתובתה ויורישנה לבנין דכרין, וקימא לן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם... בין למ"ד ירתון תנן בין למ"ד יסבון תנן אמאי קנו, ועד כאן לא קאמרי רבנן בלשון מתנה דבריו קיימין ור' יוחנן בן ברוקה אמר בירושה במי שראוי ליורשו דבריו קיימין, אלא בדבר שבא לעולם ולמי שבא לעולם דקני בעלמא, אבל דבר שלא בא לעולם ולמי שלא בא לעולם בין לרבנן בין לר' יוחנן בן ברוקה בין שאמר בלשון ירושה בין שאמר בלשון מתנה לא קני דהא לא קני. אלא מאי אית לך למימר תנאי ב"ד שאני ומשום הכי קני, הכא נמי. כלומר לעולם אימא לך ר' יוחנן בן ברוקה בשכיב מרע אמר בבריא לא אמר, ושאיני הכא בכתובת בנין דכרין דתנאי ב"ד הוא ומשום הכי קני לכולי עלמא בין לרבנן בין לר' יוחנן בן ברוקה נמי בבריא.

100 ואהדר ליה אבבי משום דאפיק ליה תנא בלשון ירתון. פ"י כלומר אע"ג דתנאי ב"ד הוא איכא למישמע מינה בין לרבנן בין לר' יוחנן בן ברוקה דאית ליה בעלמא בבריא נמי שאם אמר בלשון ירושה על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין, מדמפיק ליה (הכא [תנא] בלשון ירתון למימר דכי האי גונא בעלמא היכא דהוי דבר שבא לעולם ולמי שבא לעולם דבריו קיימין ואע"ג דליכא תנאי ב"ד זכי, מהני הכא תנאי ב"ד לשוויי דבר שלא בא לעולם ולמי שלא בא לעולם, דאי ס"ד לשון ירתון לא מהני בעלמא והכא משום תנאי ב"ד הוא דקני, מאי דוחקיה דתנא לאפוקי בלשון ירתון ומשום תנאי ב"ד, ליפקה בלשון יסבון דקני בעלמא נמי בלא תנאי ב"ד ולהני תנאי ב"ד הכא

110

לדבר שלא בא לעולם ולמי שלא בא לעולם בלחוד, אלא מדאפקיה בלשון ירתון מכלל דלשון ירתון בעלמא נמי קניא בבריא, ולדבר שלא בא לעולם ולמי שאינו בעולם בלחוד הוא דמהני הכא תנאי ב"ד, והוא לה מתני' כר' יוחנן בן ברוקה ופשטינן מינה דא"ר יוחנן בן ברוקה אפילו בבריא.

115 הדר אמר אביי לאו מילתא הוא דאמרין דשמעינן מיניה אפילו בבריא מדאפיק ליה הכא בלשון ירתון, לאו מילתא היא דאמרין. כלומר הא דתנן [לא כתב לה] בנן נוקבן דיהבין ליכי מינאי אינון תהוויין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי, והא לשון מתנה הוא, והויין להו בנין דכרין בלשון ירושה ובנן נוקבן בלשון מתנה, וכל [לזוה בירושה ולזה במתנה אפילו רבנן מודו דקנו נמי מעלמא ואפילו הכי בלא תנאי ב"ד, כדתנן כתב 120 [בין] בתחלה [בין באמצע בין] בסוף משום מתנה דבריו קיימין, וכיון שכן הוה ליה הכא לשון יסבון ולשון ירתון חדא מילתא, והוא לה הא מילתא לכולי עלמא בין לרבנן בין לר' יוחנן בן ברוקה, וליכא למשמע מיהא מתני' דאית ליה לר' יוחנן בעלמא לשון ירושה בבריא, דהא לשון ירתון דהכא לשון מתנה לאחר אשתתף בהדה ומשום 125 הכי הוא דקנו בין לר' יוחנן בן ברוקה (אבל) [בין] לרבנן, [אבל] אילו הוה לשון ירתון לחודיה בלי אשתתופי בהדיה לשון מתנה לאחר, איכא למימר דלא קני ואפילו לר' יוחנן בן ברוקה משום דבריא הוא, דכי אמר בלשון ירושה על מי שראוי לירש דבריו קיימין הני מילי בשכיב מרע אבל בבריא לא אמר... וכיון דאיכא למימר דבתרי בי דיני אתקון הויא מתני' לכולי עלמא, וליכא למשמע מינה לר' יוחנן בן ברוקה מידי, 130 דלא אפשר בעיא דרבא, הילכך לא עבדינן בה מילתא בבריא:

תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק) חושן משפט סימן שמן ועכשיו כל אילו {אין} גובין בבבל, וכל שכן בשאר ארצות, דקאמרין (בבא קמא כז ע"ב) ... ושלח ליה: חסדא חסדא קנסא קא מגבית (בבבל), אלמא קנסי לא מגבינן בבבל. ואילו הן דברים שאין מגבי(נ)ן בבבל, כדרבא דאמר רבא (שם פד סע"א) 135 נזקי שור בשור ונזקי שור (ונוקי שור) באדם {גובין אותן בבבל, אדם באדם} ואדם בשור אין גובין אותו בבבל, אלמא כל קנסי לא מגבינן בבבל.... אבל מידי דצריך

אומדנא ושומא - ירשיעון א-להים כתיב (שמי' כב, ח), וא-להים לא נהוג אלא בארץ ישראל, דקאמרין (בבא קמא פד סע"א) מאי שנא אדם באדם דלא, א-להים בענן וליכא, וכולה שמעתא.

140 תקנת הגאונים לגבות ממטלטלין

איגרת רב שרירא גאון תקופת הגאונים אות קיג
וקם באתריה [בפומבדיתא] מר רב הונא מר הלוי בר מר רב יצחק בשנת תתרכ"ז.
ובימיו תקינו למגבי כתובת אשה ובעל חוב מיתמי אפילו ממטלטלי.

145 איגרת רב שרירא גאון תקופת הגאונים אות קטז
ובתריה [בסורא] מר רב ביבוי הלוי בר מר רבא מנהר פקוד עשר שנים ומחצה, והוא היה עד מר רב הונא מר הלוי ועם מר רב מנשה גאוני פומבדיתא כשתקנו למגבה לכתובה ובעל חוב ממטלטלי.

אוצר הגאונים כתובות חלק התשובות סימן תקלא

תקלא וחסתא ח) בכחוכתא אפי' דלא רגילין לסיכתב בכחוכה לסינכא סקרקעי ומטלטלי כחיי וכמותי ובשטיח נמי דכתבי סקרקעי ומטלטלי לא כתבי כחיי וכמותי, תקינו רבנן לסגבי כתובת אשה ובע"ח אפי' סטלטלי ששום דחכא רוכה דעלסא ליה לחון סקרקעי ועכדו רבנן בתראי חקנתא שלא לנעול דלת לפני לוויין ולסססך אשה בכחוכתה וגפרוה להרא חקנתא סחקנות ראשונות דחקינו חכמים ראשונים בכל דרא ודרא ואסמכינן על כסה טעמי דלא אפשר לפרשינן, אכל כשאר סקוסות דרובא דאינשי אית לחון סקרקעי אי לא ספרשין מטלטלין כחיי וכמותי * לא נבן כחוכת אשה ובע"ח אלא סקרקעי, ואי כתב ואתנו כי חכי דספרש בשאלחא סטלטלי כחיי וכמותו נבו לאחר ס'תה אפי' סטלטלי.

150 ספר העיטור מאמר י - שטרות היוצאין דף לד טור ג
ובמטלטלי נמי איכא מרבוותא כגון מר רב נחשון ומר רב נטרונאי דאתשיל מקמיהו ושדא דמן תמנין ותרתין שנין דשני ריש גלותא ותרתית מתיתבתא ודייני דבבל וריש

170 גלותא נהיגי למיגבא בעלי חובות ממטלטלין וכו' ועד האידנא מטלטלי כמקרקעי

רמב"ם מלוה ולווה י"א: יא

(יא) כבר תיקנו גאונים האחרונים כולן שיהיה בעל חוב גובה מיטלטלין מן היורשין, וכך דנין ישראל **בכל** בית דין שבעולם. אבל במערב היו כותבין בשטרי חובות שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המיטלטלין בין בחייו בין אחר מותו, ונמצא גובה לפי תנאי זה יתר על התקנה: וסייג גדול עשו בדבר, שמא לא ידע הלווה בתקנה זו, ונמצא ממון יתומים יוצא שלא כדין, שאינו כוח בתקנת אחרונים לחייב בה יתומים:

155 אוצר הגאונים כתובות חלק התשובות סימן תקלד

חילכתא מסקרקעי ולא סטלטלי בין לסוונת וכו' לפרנסה ורישין] סחיכתא רפום 2) נסי הכין נחנין כי חילכתא דמסקרקעי ולא סטלטלי סיהו כבקלי חוב כיון דכתבי בשטריהו אחריות על סקרקעי ועל סטלטלי נאבי בעל חוב מסקרי וסטלטלי ועברין קיימא נסי כסטלטלי כסקרי. אבל סר רב נחשון גאון זכר א[דוננו] לברכה הכי אורי לן דסן חסנן ותרתינ שנין אשוו ריש גלותא ותרתינ סחיכתא ודיאני דבאבא ורישי כלי לסנבא בעלי חובות וכתובת אשה סטלטלי וכתבו כחאבי לכל סקוסות ישראל בנושפנא דריש גלותא ובארבע חוסרי דרשוואתא רחכי [ס]סכינן דכל דיאנא דלא סנבי לבעלי חובות וכתובת אשה סטלטלי סלקינן ליה וכתבין עכרתא עליה ונתנו כל ישרי לגבות בעל חוב וכתובת אשה סטלטלי ונקשו ס[טלטלי כמסקרקעי] נכסי חקנתא רבנן חייזי וכל

רמב"ם הקדמה למשנה תורה

(ל) וכל בית דין שעמד אחר התלמוד בכל מדינה ומדינה, וגזר או התקין או הנהיג לבני מדינתו או לבני מדינות, לא פשטו מעשיו בכל ישראל, מפני רוחק מושבותיהם ושיבוש הדרכים, והיות בית דין של אותה המדינה יחידים, ובית דין הגדול של שבעים בטל מכמה שנים קודם חיבור התלמוד: (לא) לפיכך אין כופין אנשי מדינה זו לנהוג במנהג מדינה אחרת, ואין אומרין לבית דין זה לגזור גזירה שגזרה בית דין אחר במדינתו... (לב) ודברים הללו בדינים וגזירות ותקנות ומנהגות שנתחדשו אחר חיבור התלמוד. אבל כל הדברים שבתלמוד הבבלי, חייבין כל בית ישראל ללכת בהם... (לג) הואיל וכל אותן הדברים שבתלמוד הסכימו עליהם כל ישראל...

רמב"ם אישות ט"ז

160 (ז) תיקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה אשה גובה כתובתה אחר מות בעלה אף מן המיטלטלין, כדרך שתיקנו לבעל חוב לגבות מן המיטלטלין, ופשטה תקנה זו **ברוב** ישראל. וכן שאר תנאיי כתובה כולם ככתובה הן, וישנן במיטלטלין כקרקע, חוץ מכתובת בנין דכרין, שלא מצינו מנהג ירושתה פשוט בכל הישיבות, לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין התלמוד שאין יורשים כתובת אמם אלא מן הקרקע:

185 תוספות כתובות נ"ב:

ותגבה ממטלטלי ככתובה שויוה רבנן – והשתא שתקנו הגאונים שכתובה גובה ממטלטלי כתובת בנין דכרין נמי גביא ממטלטלי דהא ככתובה שויוה רבנן.

165 (ח) כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמעם שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממטלטלי, ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים נבונים הנהיגו בו, שהרי זה תנאי שבממון, ונמצאת האלמנה גובה מן המיטלטלין בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים:

תוספות ר"ש משנן כתובות נב, ב

ותגבה ממטלטלי ככתובה שויוה רבנן. מספקא לר' השתא שתקנו הגאונים שכתובה גובה ממטלטלי וחתימי בעיקת' איש גלותא ובעיקתא דראשי ישיבה בכתב רב שרירא³⁸³, אם כתובת בנין דכרין גביא ממטלטלי אם לאו. ונראה לר' דכיון דכתובה שויוה רבנן כיון שתקנו כתובה במטלטלי כתובת בנין דכרין נמי גובה ממטלטלי דלעולם היא ככתובה³⁸⁴, וצ"ע בכתב רב שרירא³⁸⁴, מצא לפנים במציאת האשה בפר"ח בפירוש דהשתא דתקון הגאונים דכתובה גובה ממטלטלי, הוא הדין דמוציאין ממטלטלין³⁸⁵, ומדבריו שמעינן דכל שכן בנין דכרין שהיא הכתובה עצמה.

(ט) הרי שלא כתב כך בשטר כתובה, אלא נשא סתם, אם היה יודע בתקנה זו של גאונים, גובה, ואם לאו, או שנסתפק לנו הדבר, מתיישבין בדבר זה הרבה, שאין כוח בתקנת הגאונים לדון בה אף על פי שלא נתפרשה, כדין תנאיי כתובה שהם תקנת הסנהדרין הגדולה, עד שנוציא בה ממון מהיורשים:

190 רשב"א כתובות נ"ג.

מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דיכרין... לא מכרה להן כתובתה אלא אם כן ימות בעלה בחייה, אבל אם מתה היא בחייו לא, וכתובת בנין דיכרין ליתא אלא כשמתה היא בחייו בעלה...

ר"ן על ר"ף כתובות י"ט:

195 מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות. כתב רש"י ז"ל באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה ע"כ והאי לישנא מוכח דבחייו יש לה משום דבחייו לאו תנאי כתובה ניהו דהא [דף מז:]: תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ולעיל נמי דאמרין דמוחלת אין לה כתובת בנין דכרין אפי' נפרש דמוחלת בחייו קאמר אפשר דדוקא כתובת בנין דכרין הוא דלית לה משום דכיון דלית לה כתובה היאך ירשנה בניה אבל שאר תנאי כתובה

200 יש לה [וטעמא משום דבחייו לאו תנאי כתובה ממש איקרו]

רמב"ם הלכות אישות י"ט:ג'

(א) מתנאיי כתובה שיהיו בניו הזכרים **יורשים כתובת אמם ונדונייתה** שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחר כך חולקין שאר הירושה עם אחיהם בשוה.

רמב"ם אישות י"ז

205 (יט) המוכרת כתובתה, בין לאחרים בין לבעלה, לא איבדה שאר תנאיי כתובה. **ואם היה לה בן זכר, יורש כנגד כתובתה הזאת שנמכרה מנכסי אביו יתר על חלקו, כדין תנאי זה.** אבל המוחלת כתובתה לבעלה, איבדה כל תנאיי כתובה, ואפילו מזונות אין לה עליו...

משנה כתב יד קאופמן כתובות י'

210 (ב) [ב] **מִי שֶׁהָקָה נָשׁוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וּמְתוֹ, אַחַר כֵּן מֵת הוּא, וְהִיתוּמִין מִבְּקָשׁוֹן קְתָנָת אִמּוֹ...**

גמרא כתובות פ"ב:

215 תנאי נמי הכי בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאמנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך.

התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב עניות היו עושות אותה עביט של מימי רגלים.

ועדיין כשכועס עליה אומר לה טלי כתובתיך וצאי עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה.

220 חוקי חמורבי סעיף 167

סעיף 167. כי ייקח איש אישה נתלד לו בנים (1)הלכה האישה ההיא לגורלה(ה), (ו)לאחר (מות)ה אישה אחרת ייקח ובנים ילדה (לו), (ניהי) לאחר הדברים האלה נילך האב לגורלו(ו) — הבנים (את הרכוש) לפי האימהות חלוק לא יחלוקו; ²⁶⁴ את נדוניית אימותיהם ייקחו ואת רכוש בית אב(יהם) שווה בשווה יחלוקו. ²⁶⁵

מ"ע פרידמן כתובה עמ' 379

When, in the year 460 or 459 B.C.E., Mibtahiah the daughter of Mahseiah was married to Jezaniah, in the Jewish settlement at Elephantine, Egypt, her father presented her with a house and wrote in the gift deed: "You have right to it from this day and forever and (so do) your children after you."¹

On the same day he issued a separate document to his son-in-law, conferring on him certain rights in the house. He could dwell in it with Mibtahiah and was expected to improve it.² But Jezaniah did not have the right to alienate the property; and after the couple's death, the house would go to their children only: "But you may not sell that house or give it as a present to others; only your children by my daughter Mibtahiah shall have power over it after you two."³ This complex transfer procedure, whereby two